

Sekizinjisi Ýediden — Birinji San

Milleriň Iki Rimi

Jeff Pippenger

2023-09-13

Uilýam Miller özüniň pygamberlik habaryny weýran ediji iki güýjüň gurluşyna esaslandyrdy; olary dogrylykda butparaz Rim we papalyk Rimi hökmünde kesgitledi.

“William Miller öz germenewtikasyny ulananda, dürli apokaliptik parçalarda Hudaýyň halky bilen olaryň duşmanlarynyň arasyndaky gapma-garşylygyň gaýtalanyp durýan bir temasyny gördi. Ol asyrlaryň dowamynda Hudaýyň halkyny yzarlap gelen güýçleri seljerende, iki ýigrenji zat düşünjesini işläp düzdi; olar butparazlyk (birinji ýigrenji zat) diýip kesgitlenip, ýygnaýyň daşyndaky yzarlayyşy güýji alamatlandyryrdy, hem-de papalyk (ikinji ýigrenji zat) diýip kesgitlenip, ýygnaýyň içindeki yzarlayyşy güýji aňladýardy. Hut şu iki ýigrenji zat motiwi onuň soňraky pygamberlik düşündirişleriniň aglabasyna mahsus boldy.” P. Gerard Damsteegt, *Foundations of the Seventh-day Adventist Message and Mission*, 22.

Adwentizmiň ylahyýetçileri, diňe bir muny Millerçiligiň taryhynyň seljermesi hökmünde kabul edip, Hudaý tarapyndan oňa berlen hakykat hökmünde kabul etmeseler-de, Milleriň pygamberlik ulanylyşynyň çarçuwasynyň butparazlyk bilen papalygyň weýran ediji iki güýji bolandygy baradaky hakykaty ykrar edýärler.

“Hudaý Öz perişdesini Mukaddes Kitaba ynanmadyk bir daýhanyň ýüregine täsir etmek, ony pygamberlikleri gözlemäge gönükdirmek üçin iberdi. Hudaýyň perişdeleri şol saýlanan adama gaýta-gaýta geldi, onuň pikirini ugrukdyrmak we Hudaýyň halky üçin hemişe garaňky bolup gelen pygamberlikleri onuň düşünjesine açmak üçin. Oňa hakykat zynjyrynyň başlangyjy berildi, we ol halka üstüne halka gözleg etmäge alyp barylýdy, tä Hudaýyň Sözüne haýranlyk we guwanç bilen seredýänçä. Ol ol ýerde kämil bir hakykat zynjyryny gördi. Onuň ylhamlanan dälidir diýip hasap eden şol Sözi indi onuň nazarynyň önünde öz gözelligi we şöhraty bilen açyldy. Ol Mukaddes Ýazgylaryň bir böleginiň beýlekisini düşündirýändigini gördi, we haçan-da bir aýat onuň düşünjesi üçin ýapyk bolsa, Sözüň başga bir ýerinde ony düşündirýän zady tapdy. Ol Hudaýyň mukaddes Sözüne şatlyk bilen hem-de iň çuňňur hormat we howy bilen garady.” *Early Writings*, 230.

“Aň onuň perişdesi” diýilýäni Waýt uýanyň özi tarapyndan gönüden-göni Jebraýyl diýip kesgitlenýär.

Perişdäniň: «Men Hudaýyň huzurynda duran Jabraýyl» diýen sözleri onuň gökdäki howlularda ýokary hormat eýeleýän ornuny görkezýär. Ol Danyýele habar bilen gelende şeýle diýdi: «Bu zatlarda meniň bilen bile duran hiç kim ýokdur, diňe siziň Şazadaňyz Mihail [Mesih] bardyr». Danyýel 10:21. Halasgär Wahyda Jabrail hakynda şeýle diýýär: «Ol muny Öz perişdesi arkaly guluny Ýahýa iberip mälüm etdi». Wahy 1:1. Perişde hem Ýahýa şeýle yglan etdi: «Men saňa hem pygamber doganlaryňa hem bile gulluk edýän guldryn». Wahy 22:9, R.V. Nähili ajaýyp pikir — Hudaýyň Oglunyň ýanynda hormat boýunça iň ýakyn duran perişdäniň günäkär

adamlara Hudaýyň maksatlaryny açyp görkezmek üçin saýlanyp alnandygydyr. Isa Mesihniň Durmuşy, 99.

“Nähili pikir — Hudaýyň Oglundan soň hormat babatda iň ýakyn duran perişdäniň Hudaýyň maksatlaryny William Milleriň aňyna açmak üçin saýlanyp alynmagy.” William Milleriň pygamberliklere düşünjesine ýol görkezilen diňe bir Gabriel däl, eýsem köplükde perişdeler hem bolupdyr; olar “Hudaýyň halky üçin hemişe garaňky bolup gelen” pygamberliklere onuň düşümgini ugrukdyrypdyrlar. Gabriel we beýleki perişdeler Milleri Mukaddes Ýazgylaryň içinden Ýaradylyşdan başlap yzygiderli alyp geçdiler. Şonuň üçin ol, Daniel kitaby 8-nji bap 14-nji aýatdaky iki müň üç ýüz güne eltilmezinden ep-esli öň, Mukaddes Kitapdaky iň uzyn wagt pygamberligine, ýagny Levililer 26-daky “ýedi wagta” (iki müň baş ýüz ýigirmi ýyl) eltildi.

“Şondan soň men özümi doga etmäge we Sözi okamaga bagyş etdim. Men ähli önünden emele gelen düşüňjelerimi bir gyra goýmagy, Mukaddes Ýazgyny Mukaddes Ýazgy bilen düýpli deňeşdirmegi we ony yzygiderli hem tertipli usul bilen öwrenmegi ýüregime düwdüm. Men Gelip çykyşdan başladym we aýatba-aýat okadym; dürli bölümleriň manysy şeýle açylp, islendik syrly many ýa-da gapma-garşylyk babatda meni ikeriňlenmeden azat edýänçä, ondan has çalt öňe gitmedim. Haçan-da men garaňky bir zada duş gelenimde, ony oňa degişli ähli meňzeş bölümler bilen deňeşdirmek meniň endigim boldy; we CRUDEN-iň kömegi bilen, garaňky bölegiň içindeki görnükli sözleriň haýsydyr birini özünde saklaýan Mukaddes Ýazgynyň ähli tekstlerini gözden geçirdim. Soňra her bir söze tekstiň meselesi babatda özüniň degişli agramyny bermek bilen, eger meniň oňa bolan garaýşym Injildäki ähli degişli bölümler bilen sazlaşýan bolsa, ol indi kynçylyk bolmagyny goýýardy. Şeýle usul bilen men Injili ilkinji gezek başdan-aýak okaýarkam, takmynan iki ýyl dowam eden bir döwürde ony öwrendim we onuň öz-özüniň düşündirijisidigine doly kanagatlandym. Men Mukaddes Ýazgyny taryh bilen deňeşdirmek arkaly ähli pygamberlikleriň, olaryň berjaý bolan derejesine çenli, göni manyda berjaý edilendigini tapdym; Injildäki ähli dürli şekilleriň, metaforalaryň, timsallaryň, meňzetmeleriň we ş.m. ýa-da özleriniň gönüden-göni baglanyşygynyň içinde düşündirilendigini, ýa-da olaryň beýan edilen adalgalarynyň Sözüň beýleki bölümlerinde kesgitlenendigini, şeýle düşündirilenden soň hem şol düşündirişe laýyklykda göni manyda düşünilmelidigini gördüm. Şeýlelikde men Injiliň aýan edilen hakykatlaryň bir ulgamydygyna, onuň şeýle açyk we ýönekeý berilendigine kanagatlandym welin, “ýolagçy adam, samsyk bolsa-da, onuň içinde azaşmaz.” ...”

“Mukaddes Ýazgylary mundan beýläk hem içgin öwrenmegimiň netijesinde, milletleriň hökümranygynyň ýedi döwriňiň ýahudylaryň Manassiniň ýesir alnyp gidilmegi wagtynda özbaşdak millet bolmagyny bes eden pursadynda başlanmaly diýen netije çykardym; iň ygtybarly hronologlaryň muny biziň eramyzdan öňki 677-nji ýyla degişli edýändiglerini gördüm. Şeýle hem, 2300 gününň yetmiş hepde bilen başlanandygyny, iň ygtybarly hronologlaryň bolsa muny biziň eramyzdan öňki 457-nji ýyldan başladýandyklaryny kabul etdim; 1335 gününň bolsa gündelik gurbanlygyň aýrylmagy we haraba edýän ýigrenji zadyň goýulmagy bilen başlanýandygyny, Daniel kitaby, ýedinji bap, on birinji aýata görä, butparaz ýigrençler aýrylandan soň Papalygyň hökümranygynyň dikeldilen wagtyndan hasaplanylmalýdygyny, meniň ýüz tutup bilen iň gowy taryhçylarymyň pikirine görä bolsa, munuň takmynan biziň eramyzdan soňky 508-nji ýyldan senelenmelidigini netijeledim. Bu

pygamberlik döwürleriniň hemmesini, olary aç-açan hasaplamaly bolan wakalar üçin iň ygtybarly hronologlaryň bellän dürli senelerinden ugur alyp hasap edenimde, olaryň hemmesi bilelikde, takmynan biziň eramyzdan soňky 1843-nji ýylda tamamlanmaly bolýardy. Şeýlelikde men, 1818-nji ýylda, Mukaddes Ýazgylary iki ýyllyk öwrenişimiň ahyrynda, şol wagtdan takmynan ýigrimi baş ýyl geçensoň, häzirki ýagdaýymyzyň ähli işleriniň jemlenip gutarjakdygy baradaky çuňňur we dabaraly netijä getirildim...” William Miller’s Apology and Defense, 6, 12.

Ilkinji gezek agzalýan zat hakdaky kada, ilkinji agzalýan zadyň iň uly ähmiýete eýedigini tassyklaýar; Ylham kitaby 1-nji bap 1-nji aýatda ilkinji gezek agzalýan zat bolsa, Atanyň bir habary Isaga berşi, Onuň hem öz gezeginde ony Öz perişdesine berşi, onuň bolsa ony bir pygambere ýetirşi, soňra şol pygamberiň ony ýazyp, ybadathanalara iberişi arkaly amala aşýan habarlaşyk işidir. Adwentizm William Milleriň işini we açyşlaryny ret edeninde, olar diňe öz binýatlaryny ret etmek bilen çäklenmän, eýsem Milleri onuň düşüňjelerine ýetiren hut şol habarlaşyk işini hem ret etdiler, şeýle hem synag möhleti ýapylmazýandan biraz ön açylyp görkezilýän Isa Mesihniň Ylhamyna adamlaryň düşüňmeginiň ýeke-täk ýoly bolan şol işi hem ret etdiler.

Miller Lewiler 26:da agzalýan ýedi döwrüň başlangyjynyň b.e. ön 677-nji ýylda bolandygyna düşüňmäge ugrukdyryldy. Reb diňe 1856-njy ýylda Hiram Edsony ulanyp, ýedi döwrüň dagadylyşynyň Ysraýylyň demirgazykdaky on taýpasyna garşy hem amala aşyrylandygyny anyklatdy. Reb ýedi döwürük baradaky düşüňjäni Milleriň ýedi döwür babatdaky düýpli açyşyna laýyklykda, emma ondan has aňry-da ösdürmäge synanyşýardy. Emma 1856-njy ýylda Hiram Edson tarapyndan hödürlenen nur syrly ýagdaýda soňlandy, çünki şol tapgyryň sekizinji makalasy Review and Herald neşiriniň şol wagtky redaktory Jeýms Waýtyň: “Dowam eder” diýen sözleri bilen tamamlandy. Ol “dowam etdirilmelidi”, ýöne diňe 2001-nji ýylyň 11-nji sentýabryndan soň, Reb Öz halkyny “köne ýollara” alyp baranda we ahyrsoňy Hiram Edson tarapyndan ýazylan tamamlanmadyk makalalar tapgyryna ýetirende dowam etdirildi.

Biz häzir uly lapykeçlikden kän wagt geçmänkä başlanan gozgalaň meselesine ýüzlenmeýäris, eýsem diňe şuny görkezýäris: Miller Levililer kitabynyň ýigrimi altynjy babyndaky “ýedi wagt” meselesine ýolbaşçylyk bilen getirilendigine garamazdan, Reb “ýedi wagt” baradaky başlangyç düşüňjäni Milleriň bu tema boýunça düýpli düşüňjesinden has ileri ösdürmegi maksat edinendigi aýdyňdyr. Ol Hiram Edsony saýlady — hut şol taryhdan bolan, 1844-nji ýylyň 23-nji oktýabrynda Mesihniň Iň Mukaddes Ýere geçýändigini görkezýän görnüşi bermek üçin ön hem saýlan şol bir hyzmatkäri.

Şonuň üçinem men Adventist ylahyýatçysynyň sözlerini, Milleriň pygamberlik bilen bagly ähli ulanyşlarynyň çarçuwasynyň onuň Daniel kitabynyň “hemişelik” (butparazlyk) hökmünde şekillendirilen iki haraplaýjy güýje bolan düşüňjesine esaslanandygyny ykrar etmek üçin ulandym; bu “hemişelik” elmydama ýa “günä”, ýa-da “ýigrenji zat” bilen baglanyşyklydyr, bularyň ikisi hem papalygyň haraplaýjy güýjüniň dürli taraplaryny aňladýar. Milleriň Rim güýçleri baradaky düýpli düşüňjesi onuň beýan edýän taryhyndan bäri ep-esli artdy.

Hudaýyň perişdeleri, şol sanda Jebraýyl hem, Milleri onuň wagyz eden düşüňjelerine ýetirdiler. Ol düşüňjeler onuň wagyz eden pygamberliklerini, ulanýan Mukaddes Ýazgy düşündiriş düzgünlerini, şeýle hem pygamberlikleri dogry tertibe salmaga oňa mümkinçilik beren çarçuwany öz içine alýardy. Millera Daniýelde agzalýan iki weýran ediji güýjüň butparaz Rim bilen papalyk Rimdigine degişli çarçuwa berildi. “Future for America” bolsa aňdarha, haýwan we ýalançy pygamber diýlip atlandyrylýan üç weýran ediji güýjüň çarçuwasyna ugrukdyryldy.

Men aňdarhanyň agzyndan, haýwanyň agzyndan we ýalan pygamberiň agzyndan gurbaga meňzeş üç haram ruhuň çykýandygyny gördüm. Çünki olar gudratlar görkezip, bütin ýeriň we ähli dünýäniň patyşalarynyň ýanyna çykyp, olary Gudratygüýçli Hudaýyň şol beýik gününüň söweşine ýygnamak üçin gidýän iblisleriň ruhlarydyr. Ylham 16:13, 14.

Amerikanyň gurluşynyň geljegi Milleriň işiniň esasynda gurulýar, emma onuň işi bes eden ýerinden has öňe geçýär. Adventizm onuň gurluşyndan ýüz öwrüp, dinden çykan Protestantizmiň we Rimiň ylahiyatyna gaýdyp bardy. Daniel kitabynda başlanan şol bir pygamberlik ugry Ylham kitabynda dowam etdirilýär.

“Ylham — möhürlenen kitapdyr, emma şol bir wagtyň özünde açylan kitapdyr hem. Onda bu dünýäniň taryhynyň soňky günlerinde bolup geçmeli ajaýyp wakalar ýazga geçirilendir. Bu kitabyň taglymatlary anykdyr, syrly we düşünilmez däl. Onda Danyýel kitabyndaky ýaly şol bir pygamberlik ugry dowam etdirilýär. Hudaý käbir pygamberlikleri gaýtalapdyr; şeýle etmek bilen, olara ähmiýet berilmelidigini görkezýär. Reb uly ähmiýeti bolmadyk zatlary gaýtalamayar.” Manuscript Releases, 9-njy tom, 8.

Miller Ylham kitabyň pygamberliklerini düşüňip bilmedi, sebäbi Daniýelde şeýle berk kesgitlenen butparazlyk we papalyk ugry Ylham kitabynda pygamberlik taryhynyň sahnasyna indiki gezek çykjak yzarlayygy güýji hem öz içine almak üçin giňeldilýär.

“Butparazlygyň üsti bilen, soňra bolsa Papalyk arkaly, Şeýtan Hudaýyň wepaly şaýatlaryny ýer ýüzünden ýok etmek maksady bilen köp asyrlar boýy öz güýjüni herekete getirdi. Butparazlar bilen papistler şol bir aňdarha ruhy tarapyndan hereket etdirilýärdi. Olar diňe şu taýdan tapawutlanýardylar: Papalyk Hudaýa hyzmat edýändigini görkezýän galplyk astynda has howply we has zalym duşmandy. Rimçilik arkaly Şeýtan dünýäni ýesir etdi. Hudaýyň ady bilen tanalýan ybadathana bu aldanşygyň hatarlaryna sürlüp äkidildi, we müňe golaý ýyllardan hem köpräk wagtyň dowamynda Hudaýyň halky aňdarhanyň gazabynyň astynda ejir çekdi. Papalyk bolsa öz güýjünden mahrum edilip, yzarlamany bes etmäge mejbur bolanda, Ýahýa aňdarhanyň sesine ses goşmak hem-de şol bir zalym we Hudaýa garşy dil ýetiriji işi dowam etdirmek üçin ýokary galýan täze bir güýji gördi. Bu güýç, ybadathana we Hudaýyň kanunyna garşy söweş etjek in soňky güýç bolup, guzujyk meňzeş şahly bir ýyrtyjy haýwan bilen nyşanlandyryldy. Ondan öňki ýyrtyjy haýwanlar deňizden çykypdy, emma bu ýerden çykyp gelýärdi; bu bolsa onuň bilen nyşanlandyrylýan milletiň parahatçylykly ösüp ýokary galşyny aňladýar. “Guzujyk ýaly iki şah” öz iki esasy ýörelgesinde — respublikançylykda we protestantçylykda — beýan edilişi ýaly, Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň hökümetiniň häsiýetini örän gowy suratlandyryar. Bu ýörelgeler biziň millet hökmünde güýjümiziň we rowaçlygymyzyň syrydyr. Ilkinji gezek Amerikanyň kenarlarynda gaçybatalga tapanlar,

papalygyň tekepbir talaplaryndan we patyşalyk dolandyryşynyň zulumyndan azat bir ýurda ýetendiklerine begenýärdiler. Olar raýat we dini azatlygyň giň binýady üstünde bir hökümet döretmegi ýüreklerine düwdüler.

“Emma pygamberlik galamynyň gaty yzlary bu asuda görnüşde bir üýtgeşmäniň ýüze çykýandygyny görkezýär. Guzynyňky ýaly şahlary bolan haýwan aždahanyň sesi bilen gepleýär we ‘öňündäki birinji haýwanyň ähli häkimiýetini ulanýar.’ Pygamberlik onuň ýer ýüzünde ýaşaýanlara haýwana bir şekil ýasamagy aýdjakdygyny, şeýle hem ‘ululy-kiçili, baý-garyp, azat-gul hemmesine sag ellerinde ýa-da maňlaýlarynda bir bellik aldyryşyny; we şol belligi, ýa-da haýwanyň adyny, ýa-da onuň adynyň sanyny bolmadyk hiç kimsäniň satnet alyp ýa-da satyp bilmezligini’ yglan edýär. Şeýlelikde protestantizm Papalygyň yzlaryndan gidýär.” Signs of the Times, November 1, 1899.

Miller üçin Ylham kitabynyň on üçünji babyndaky deňizden çykan haýwan bilen ýerden çykan haýwan ilki butparaz Rim, onuň zyndan bolsa papalyk Rimini aňladýardy. Miller şeýle hem öz çarçuwasyny Ylham kitabynyň on ýedinji babyna ulanmaga synanyşdy, emma papalygyň ölüm howply ýarasynyň sagalmagy, Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň we Birleşen Milletler Guramasynyň pygamberlikdäki orny, perişdeler tarapyndan oňa berlen ylahy çarçuwanyň daşyndady. Onuň düşüňjesine görä, Ylham kitabynyň on üçünji babynda ýerden çykan haýwan papalykdy.

Miller Garaňky Asyrlardan çykyp gelen, özlerini protestant diýip yglan edýänleriň ellerinden protestantizmiň pelsepesini aýryp almak üçin ulanylmagy bellenen habarçydy. Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň aždarha ýaly geplejek döwri, respublikanizmiň demokratiýa öwürülip, dinden dänýän protestantizmiň dinden dänýän hökümet bilen birleşip, papalygyň keşbi bolan ybadathana bilen döwletniň birleşmesini gaýtalajak wagty onuň döwründe entek geljekdedi. Şol sebäpli hem, ol Ylham kitabyny perişdeler tarapyndan özüne berlen ylahy çarçuwa salmaga synanyşdy.

Ol, 1798-nji ýylda Daniýeliň sekizinji we dokuzynjy baplaryndaky Ulai derýasynyň görüşi açylanda ýüze çykan bilimiň artmagyny düşünmek üçin saýlanyldy. Geljekde Amerika, 1989-njy ýylda açylan, Daniýeliň onunjy bapdan on ikinji bapa çenli Hiddekel derýasynyň görüşine düşünmelidi; şol wagt, Daniýeliň on birinji bap, kyrkynjy aýatda beýan edilişi ýaly, öňki Sowet Soýuzyna wekilçilik edýän ýurtlar papalyk we Amerikanyň Birleşen Ştatlary tarapyndan süpürilip aýryldy.

Perişdeler tarapyndan Future for America-a berlen çarçuwa, aždahanyň, haýwanyň we ýalan pygamberiň üç taraplaýyn birleşigi baglamynda pygamberligiň kesgitlenilmegine we ulanylmagyna esaslanýardy.

“Danyýeliň Hudaýdan alan nury aýratyn-da şu ahyrky günler üçin berildi. Onuň Şinaryň beýik derýalary bolan Ulai bilen Hiddekel derýalarynyň boýunda gören görnüşleri häzir ýerine ýetip barýar, we öňünden aýdylyp berlen ähli wakalar tiz wagtdan amala aşar.” Testimonies to Ministers, 112.

Milleritler birinji we ikinji perişdäniň habaryny ýetirip, höküm işiniň başlanandygyny yglan etdiler. Amerikanyň geljegi bolsa üçünji perişdäniň habaryny ýetirýär.

Men ekdim, Apollos suw berdi; ýöne ösüşi beren Hudaýdyr. Şonuň üçin ne ekýän bir zatdyr, ne-de suw berýän; eýsem ösüşi berýän Hudaýdyr. Indi ekýän bilen suw berýän birdir; we her kim öz zähmetine görä öz sylagyny alar. Çünki biz Hudaý bilen bilelikde zähmet çekýänleris; siz Hudaýyň ekin meýdanysyňyz, siz Hudaýyň gurluşygysyňyz. Maňa berlen Hudaýyň merhemetine görä, paýhasly baş gurluşykçy hökmünde men binýady goýdum, başga biri bolsa onuň üstünde gurýar. Ýöne her kim onuň üstünde nähili gurýandygyna seresap bolsun. Çünki goýlan binýatdan, ýagny Isa Mesihden başga hiç kim başga binýat goýup bilmez. 1 Korintoslylar 3:6–11.

Üçünji perişdäniň habaryny dogry beýan etmek üçin siz ilkinji iki perişdäniň habarlaryny hem beýan etmelisiňiz, çünki bize ilkinji we ikinjisiz üçünjiniň bolup bilmejekdigi habar berilýär. Birinji we ikinji habar binýatdyr, üçünji bolsa onuň depesindäki jemleýji daşdyr, emma üçünji habar hiç wagt birinji we ikinji habary inkär etmez ýa-da olara garşy çykmaz. Eger şeýle etse, ol hakyky habar dälidir.

“Birinji we ikinji habarlamalar 1843-nji we 1844-nji ýyllarda berildi, biz bolsa indi üçünji habarlamanýň jar edilmeginiň astyndadyrys; emma bu üç habarlamanýň hemmesi henizem ygylan edilmelidir. Olar hakykaty gözleýänlere gaýtadan ýetirilmelidigi häzir hem öňküsi ýaly zerurdyr. Biz galam bilen-de, ses bilen-de bu jar etmäni ýaňlandyrmaly, olaryň tertibini we bizi üçünji perişdäniň habaryna getirýän pygamberlikleriň ulanylyşyny görkezmelidiris. Birinji we ikinji bolmazdan üçünji bolup bilmez. Biz bu habarlary dünýä neşirleriň üsti bilen, wagyzlarda berip, pygamberlik taryhynyň ugrunda bolup geçen zatlary we boljak zatlary görkezmelidiris.” Selected Messages, book 2, 104, 105.

Milleritleriň taryhy bilen biziň taryhymyz barada örän gowy bir synlama bar. Milleritler başlangyçdy, biz bolsa ahyrzaman. Olar birinji we ikinji perişdäniň habarlaryny beýan etdiler hem-de şolara görä ýaşadylar. Biz üçünji perişdäniň habaryny beýan edýäris. Olaryň açylmadyk habary (Ulai görlüşi) Daniýeliň iki babynda duş gelyär, biziňkisi bolsa (Hiddekel görlüşi) üç babynda duş gelyär. Olar birinji we ikinji hasraty kesgitlediler hem-de ikinji hasratyň ýerine ýetişiniň içinde ýaşadylar. Biz üçünji hasraty kesgitleýäris we onuň ýerine ýetişiniň içinde ýaşaýarys. Olaryň pygamberlik ulanylyşynyň çarçuwasy butparaz Rim (aždarha) hem-de papalyk Rim (ýyrtyjy haýwan) boldy. Biziň pygamberlik ulanylyşymyzyň çarçuwasy bolsa häzirki zaman Rimi üç gatly ýyrtyjy haýwan hökmünde bolup durýar.

Ylham kitabyň on ýedinji bapında papalyk Rimiň ýediden bolup, sekizinjidiği baradaky häsiýeti göz önünde tutup başlamagymyz bilen, düýpli taryh döwründe Milleritleriň Rim barada nämä düşünendiklerini seljermek ýerliklidir. Üçünji perişde goşmaça nura eýe bolar, emma şol nur hiç wagt berkidilen hakykata garşy çykmaz.

Danyýl kitabyň ikinji, ýedinji, sekizinji, on birinji we on ikinji baplary, beýleki güýçleriň arasynda, Rimi görkezýär. Biz 1798-nji ýyldan öňki Rimiň iki döwrüni — butparazlyk we papalyk döwürlerini — Milleriň pygamberlik ulanyşlarynyň çarçuwasy hökmünde göz önünde tutýarys. Miller we öndebaryjylar Danyýlyň on birinji baby, on dördünji aýatyndaky “seniň halkyň talaýanlar” diýlen sözün Rimi aňladýandygyny kesgitleýärler.

Şol döwürlerde günorta patyşasyna garşy köp adamlar galkarlar; şeýle hem seniň halkyňyň zorlukçylary görnüşi berkitmek üçin özlerini beýgelderler; emma olar ýykylarlar. Daniýel 11:14.

Bu aýatyň içinde garalmaga degişli iň bolmanda iki möhüm nokat bar. Aýatdaky “görüniş” sözi Daniýel kitabynda “görüniş” diýip terjime edilen iki ýewreý sözünden biridir. “Görüniş” diýip terjime edilen ýewreý sözleriniň biri châzôn bolup, düýş, pygamberlik ýa-da görüniş diýmegi aňladýar. Châzôn sözi pygamberlik taryhyny, ýa-da belli bir wagt döwrüni bildirýär, we ol Daniýelde on gezek duş gelip, hemişe “görüniş” diýip terjime edilýär.

“Görüş” diýip hem terjime edilýän beýleki ýewreý sözi mar-eh’ bolup, onuň manysy daşky görnüşdir. mar-eh’ sözi ýeke-täk bir görnüş, wagtda belli bir pursady aňladýar. mar-eh’ diýen ýewreý sözi Daniýel kitabynda on üç gezek duş gelýär we ol altı gezek “görüş”, dört gezek “sypt”, iki gezek “daşky görnüş” we bir gezek “görmegeý” diýip terjime edilýär.

Seniň halkyňyň talaňçylary Rimi aňladýar, şonuň üçin hem Daniýel kitabyndaky pygamberlik “görünişini” kesgitleýän zat Rimiň pygamberlikdäki mowzugydyr. Şol sebäpli, Rimiň pygamberlik nyşany hökmünde ähmiýetine düşünmek möhümdir.

Pygamberçilik logikasy, pygamberlik taryhyny aňladýan “görüş” sözünüň Ylham kitabynda ýüzlenilýän şol bir “görüşdigini” talap edýär; çünki ylham Daniel bilen Ylhamyň bir kitapdygyny, olaryň biri-birini doldurýandygyny, biri-birini kämillige ýetirýändigini we Danielde ýerleşýän şol bir pygamberlik çyzygynyň Ylhamda dowam etdirilýändigini kesgitleýär. Pygamberlik Ruhunda öňe sürülen şol nokatlar bu makalalar tapgyryna eýýäm girizildi, şonuň üçin olary gaýtadan girizmerin. Men Sister White-dan eýýäm girizen ýene bir nokadymy goşaryn. Ol nokat şudur: Mukaddes Kitabyň ähli kitaplary Ylham kitabynda duşuşýar we şol ýerde jemlenýär. Danielde duş gelýän hem-de Rim baradaky pygamberlik mowzугy bilen berkidilen pygamberlik taryhynyň “görüşi” (châzôn), tutuş Mukaddes Kitap boýunça pygamberlik taryhynyň görünişini aňladýar. Mukaddes Kitabyň ähli kitaplary Ylhamda duşuşýar we şol ýerde tamam bolýar, Hudaý bolsa Öz-Özüne hiç wagt garşy gelmeýär. Hiç wagt! Eger siz Onuň garşy gelendigini pikir edýän bolsaňyz, onda siz bir zada nädogry düşüňýärsiňiz. Şol bir ýewreý sözi (châzôn) Nakyllar kitabynda hem “görüş” diýip terjime edilýär.

Görüş bolmadyk ýerde halk heläk bolýar; emma kanuny saklaýan bagtlydyr. Süleyman pähimleri 29:18.

Bu aýat barada göz önünde tutulmaly ilkinji nokat şudur. Eger biz Rimi nädogry düşünssek, onda pygamberlik taryhynyň görünişini berkarar edip bilmeris. Bu hakykat, esasan-da, taryhyň dowamynda Rimiň pygamberlik mowzugyny ýok etmek üçin galp ylahyýeti girizen Ýezuitleriň we beýlekileriň tagallalaryny kesgitleýär. Biz Rimiň esas goýujy düşünişi barada pikir edende, muny ýatda saklamalydyrys.

“Kim Söze düşünmekde bulaşýanlar, antihristiň manysyny görüp bilmeýänler, gürrüňsiz özlerini antihristiň tarapynda goýarlar. Indi dünýä bilen uýgunlaşmaga bize wagt ýokdur. Daniýel öz paýynda we öz ornunda durandyr. Daniýeliň we Ýahýanyň pygamberlikleri düşünilmelidir. Olar biri-birini düşündirýärler. Olar dünýä her bir adamyň düşünmeli

hakykatlaryny berýärler. Bu pygamberlikler dünýäde şaýat bolmalydyr. Olar şu soňky günlerde amala aşmaklary bilen, özlärini özləri düşündirerler.” Kress Collection, 105.

Eger siz antikristiň (Rimiň) manysyny görüp bilmeseniz, Rim bilen birleşersiňiz, we bu duýduruş Daniel hem-de Ylham kitaplaryna düşüňip bilmek ýa-da düşüňip bilmezlik bilen bagly ýagdaýyň çäginde ýerleşdirilendir. Milleritler Adventizmiň düýpli düşünjesini Rimi kesgitlemekleriniň esasynda gurupdylar. Olar Rimiň iki haraba getiriji güýç arkaly beýan edilendigine, olaryň ikisiniň hem Rimiň tapgyrlarydygyna düşüňýärdiler, emma Ylham kitabynda görkezilişi ýaly Rimi üç esse birleşik hökmünde görmek üçin taryhyň şol döwründe degişli nokatda däldiler. Şonuň üçin Daniel Milleritler tarapyndan görkezilen esasydyr, Ylham bolsa Future for America tarapyndan görkezilen jemleýji daşdyr. Danieliň on birinji baby, on dördünji aýaty bilen baglanyşykly biziň görkezmek isleýän ýene bir nokadymyz bar.

Miller we öndebaryjylar Nebukadnesaryň düşündäki şekiliň Wawilonyň, Midiýa-Parsyň, Gresiýanyň we Rimiň dört patyşalygyny aňladýandygyna düşündiler. Olar dördünji patyşalykdan aňryk görüp bilmediler, çünki papalyk Rimiň diňe Rimiň ikinji tapgyrydygyna, şonuň üçin hem dördünji patyşalygyň 1798-nji ýylda tamamlanandygyna düşüňýärdiler. Taryhy nazar nokatlaryndan seredilende, galan ýeke-täk pygamberlik belliksi Mesihniň Ikinji Gelişi bolup, onda dagdan kesilip alnan daş şekiliň aýaklaryna urmalydy. Millerçiler butparaz Rimi bilen papalyk Rimiň arasyndaky pygamberlik tapawutlaryny ykrar etdiler, emma 1798-nji ýyly Mesihniň gaýdyp gelişi bilen gabat getirmäge mejbur bolandyklary sebäpli, dört patyşalykdan aňryk görüp bilmediler.

“Biz şeýle bir döwre geldik welin, onda Hudaýyň mukaddes işi demir bilen palçyk garylan heýkeliň aýaklary arkaly şekillendirilýär. Hudaýyň Öz halky, saýlanan halky bar; olaryň paýhasly saýgaryşy mukaddeslenmelidir, olar binýadyň üstüne agaç, ot-çöp we samany goýup, özlärini haram etmemelidirler. Hudaýyň buýruklaryna wepaly bolan her bir jan biziň imanymyzyň tapawutlandyryjy aýratynlygynyň ýedinji günün Sabatydygyny görer. Eger hökümet Hudaýyň buýruşy ýaly Sabaty hormatlasady, ol Hudaýyň güýjünde berk durar we mukaddeslere bir gezek tabşyrylan imanyň goragynda bolar. Emma döwlet işgärleri galp sabaty goldarlar we öz dini ynançlaryny papalygyň bu perzendiniň berjaý edilişi bilen garyşdyrarlar; muny Rebbiň mukaddesläň, bereketläň we Özi bilen Öz halkynyň arasynda müň nesle çenli alamat hökmünde adamyň mukaddes saklamagy üçin aýratyn eden Sabatyndan ýokaryda goýarlar. Ybadathana syýasaty bilen döwlet syýasatynyň garyşdyrylmagy demir we palçyk arkaly şekillendirilýär. Bu birleşik ybadathanalaryň ähli güýjüni gowşadýar. Ybadathanany döwletiň häkimiýeti bilen üpjün etmek erbet netijeleri getirer. Adamlar Hudaýyň sabyrlylygynyň çäginde tas geçdiler. Olar öz güýçlerini syýasata bagyş etdiler we papalyk bilen birleşdiler. Emma Hudaýyň Öz kanunyny puja çykaranlary jezalandyrjak wagty geler, olaryň edýän erbet işi hem öz başlaryna gaýdyp geler.” Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 4, 1168.

Ylhamyň on ýedinji baby Mukaddes Kitabyň pygamberliklerindäki patyşalyklaryň in soňky anyklanyşydyr, we ol ýedi patyşalygyň ýykylandygyny hem-de sekizinji patyşalygyň häzirki Riminiň üç taraplaýyn bileleşigedigini anyk görkezýär. Eger Mukaddes Kitabyň pygamberliklerindäki patyşalyklara degişli ilkinji salgylanma Daniýel kitabynyň ikinji baby bolsa,

we ol gürrüňsiz şoldur; onda iň soňky salgylanma ilkinji salgylanma arkaly şekillendirilmelidir. Daniýel kitabyňyň ikinji babyndaky dört patyşalyk Ylhamyň on ýedinji babyndaky sekiz patyşalyk bilen nädip laýyk gelip biler?

Şonuň üçin, dowam etdigimizçe muny ýatda saklaň: Milleritler öz taryhlaryndan aňyrdaky pygamberlik wakalaryny görüp bilmeýärdiler. Olaryň düşünip, wagyz eden habary Mesihniň Ikinji Gelişini pygamberlik taryhynyň indiki ýol belgisi hökmünde kesgitledi. Emma pygamberlik taryhynyň görnüşini berkarar edýän nyşan hökmünde Rimiň kabul edilmegi, şeýle hem Daniýel kitabyndaky ikinji bap, eger ikisi hem Milleritleriň binýat goýujy hakykatlary bolsa, bu Ylham kitabyndaky on ýedinji bapyň sekiz patyşalygy bilen nähili ylalaşyp biler?

Eger Danyýel ikinji bapdaky heýkeliň esasy ornunyň bardygyna ynamsyz bolsaňyz, etmeli zadýňyz diňe 1843-nji we 1850-nji ýyllaryň pioner çyzgylaryna garamakdyr. Olaryň ikisinde-de Danyýel ikinji bapdaky heýkel şekillendirilendir. Şunuň ýaly derejede möhüm bolan zat hem, Ellen Uaýtyň bu iki çyzgynyň hem Hudaýyň ugrukdyrmagy we Onuň niýeti boýunça taýýarlanandygyny görkezmeğidir.

“Men 1843-nji ýylyň çyzgysynyň Rebbiň eli bilen ugrukdyrylandygyny, onuň üýtgedilmeli dälidigini gördüm; sanlaryň Onuň isleýşi ýaly bolandygyny; Onuň eliniň sanlaryň käbirindäki bir ýalňyşy üstünde bolup, ony gizländigini, şeýlelikde Onuň eli aýrylýança hiç kimiň ony görüp bilmändigini gördüm.” Early Writings, 74, 75.

1850-nji ýylyň çyzgysy barada ol şeýle diýdi:

“Men dogan Nikols doganyň çykaran çyzgysynyň neşir edilmeginde Hudaýyň bardygyny gördüm. Men bu çyzgy barada Mukaddes Kitapda pygamberligiň bardygyny gördüm, we eger bu çyzgy Hudaýyň halky üçin niýetlenen bolsa, eger ol biri üçin ýeterlik bolsa, beýlekisi üçin hem şeýledir; we eger biri has uly ölçegde täzeden boýalan täze bir çyzga mätäç bolan bolsa, onda hemmesi hem edil şonça mätäçdir.” Manuscript Releases, 13-nji jilt, 359.

Dünýäde gadymy bir nakyl bar, ol şeýle diýýär: «Ýalňyşlygyň ýollary köpdür, emma hakykatyň diňe bir ýoly bardyr». Adamlaryň Ylham kitaby on ýedinjindäki häzirki Rimiň ýediden bolan sekizinji başdygyny ykrar etmeginiň öňüni almak üçin ulanylan dürli ýalňyşlyklar bardyr. Adventizmiň teologlary tarapyndan ulanylýan şol ýalňyşlyklaryň biri taryhy patyşalyklaryň nädogry beýan edilmegidir. Men bu ýerde Mukaddes Kitabyň pygamberliklerindäki patyşalyklary göz önünde tutamok; bular iki aýry atlandyrylyşdyr. Mukaddes Kitabyň pygamberliklerindäki patyşalyklar ilkinji gezek Daniýel kitabyňyň ikinji babynda görkezilişine esaslanýar, ýöne Babyldan öň bolan taryhy patyşalyklar hem bardy. Ellen Waýt taryhy patyşalyklaryň kimler bolandygyny aýyk görkezýär, emma Adventizmiň teologlary ylhamlanan şaýatlygy äsgermezlik edip, taryhy patyşalyklaryň şeýle bir yzygiderliligini döredýärler welin, ol Rimiň hemişe sekizinji bolup çykýandygyny we onuň ýediden bolandygyny düşünmäge päsgel berýär. Şeýle-de bolsa, görnüşi esaslandyrylan hut Rimdir.

Adventizmiň we dönük protestantizmiň teologlary taryhyň patyşalyklarynyň Müsür, Aşur, Wawilon, Med-Pars, Gretsia, Rim we şondan beýlekiler bolandygyny öňe sürýärler. White uýamyz bolsa olaryň goýup gidirmegi saýlan üçünji bir taryh patyşalygynyň bardygyny bize habar

berýär. Olar şol patyşalygy goýup gidirmeýärlermi, ýa-da Pygamberlik Ruhuny goýup gidirmeýärlermi? Ikisini-de.

Bir-biriniň yzyndan özlerine bölünip berlen wagt we orny eýelän halklaryň taryhy, özleriniň manysyny bilmedik hakykatyna bihuş ýagdaýda şaýatlyk edip, bize ýüzlenýär. Şu günki günde her bir halka we her bir adama Hudaý Öz beýik meýilnamasynda bir orun belläp goýdy. Şu gün adamlar hem-de halklar hiç ýalňyşmaýan Zatyň elindäki synag agramy bilen ölçenilýär. Hemmesi öz saýlawy bilen öz ykbalyny kesgitleýär, we Hudaý Öz maksatlarynyň amala aşmagy üçin ähli zady Öz erkine tabyn edýär.

Beýik MEN ÖZÜM bolan Taňrynyň Öz sözünde belläp goýan taryhy, pygamberlik zynjyryndaky bir baglanyşygy beýlekisi bilen birleşdirip, geçmişdäki bakyýetden geljekdäki bakyýete çenli, şu gün döwürleriň akymynda nirede durandygymyzy we geljek wagtda nämä garaşmalydygyny bize aýdýar. Häzirki wagta çenli amala aşjakdygy barada pygamberligiň öňünden aýdyp geçen zatlarynyň ählisi taryhyň sahypalarynda yzarlanylýar, we biz entek öňde bolan zatlaryň hem öz tertibine görä doly ýerine ýetjekdigine ynamly bolup bileris.

Ýerdäki ähli hökmürowanlyklaryň ahyrky agdarylyşy hakykat Sözünde aç-açan öňünden aýdylandyr. Ysraýylyň soňky patyşasy barada Hudaý tarapyndan höküm çykarylanda aýdylan pygamberlikde şeýle habar berilýär: «Reb Hudaý şeýle diýýär: Täji aýyr, başdaky täji çykar: ... pes bolany beýgelt, beýik bolany bolsa pese düşür. Men ony agdararyn, agdararyn, agdararyn; ol Öz hak-hukugy bolan gelýänçä indi bolmaz; men ony Oňa bererin». Ezeziel 21:26, 27.

Ysraýyldan aýrylan täç yzly-yzyna Wawilon, Med-Pars, Gresiýa we Rim patyşalyklaryna geçdi. Hudaý şeýle diýýär: «Ol, haky özüne degişli bolan gelýänçä, indi bolmaz; men ony Oňa bererin».

“Şol wagt golaýlap geldi. Şu gün döwrüň alamatlary biziň beýik we dabaraly wakalaryň bosagasynda durandygymyzy yglan edýär. Dünýämizde hemme zat tolgunyşyk içindedir. Gözlerimiziň öňünde Halaskäriň Öz gelmeginden öň bolup geçmeli wakalar baradaky pygamberligi ýerine ýetýär: ‘Siz uruşlar we uruş habarlary hakda eşidersiňiz.... Millet millete garşy, patyşalyk patyşalyga garşy turar; dürli ýerlerde açlyklar, ýokanç keseller we ýer titremeleri bolar.’ Matta 24:6, 7.”

Häzirki döwür ähli ýaşaýanlar üçin aşa uly gyzyklanma döwrüdür. Hökümdarlar we döwlet işgärleri, ynanylyş we häkimiýet wezipelerini eýeleýän adamlar, ähli gatlaklardan bolan pikirli erkekler we aýallar ünslerini töweregimizde bolup geçýän wakalara gönükdirýärler. Olar milletleriň arasynda bar bolan dartgynly, asudasyz gatnaşyklara syn edýärler. Olar her bir ýer ýüzüne degişli bölegi eýelemekte bolan güýçli dartgynlylygy görýärler we uly hem aýgytly bir zadyň bolup geçmekçi bolandygyny — dünýäniň ägirt uly bir krizisiň bosagasynda durandygyny — aňýarlar.

Perişdeler häzir dawa-jenjeliň şemallaryny saklap durýarlar, olar dünýä özüne geljek heläkçilik barada duýduryş berilýänçä öwürmesinler diýip; emma ýer ýüzüne inmäge taýýar bolan bir tufhan toplanýar; Hudaý Öz perişdelerine şol şemallary boşatmagy buýran wagtynda bolsa, şeýle bir dawa-jenjel sahnasy ýüze çykar welin, ony hiç bir galam suratlandyryp bilmez.

“Ýalňyz Mukaddes Kitap, we diňe Mukaddes Kitap, bu zatlar barada dogry düşünje berýär. Bu ýerde biziň dünýämiziň taryhyndaky beýik ahyrky wakalar aýan edilýär; eýýäm öz kölgelerini önünden salýan, golaýlaşýandyklarynyň sesi ýer ýüzüni titretdirýän we adamlaryň ýüreklerini gorkudan ejizledýän wakalar.” Education, 178–180.

Bu bölek biziň döwrümüz üçin köp nury özünde jemleýär, emma meniň görkezmek isleýän zadym şudur: Waýth uýa taryhda Babyldan öň gelen patyşalygyň Assiriýa däl-de, Ysraýyldygyny anyk görkezýär. Ylahyýetçiler tarapyndan ulanylýan taryhy patyşalyklar düşünjesi, Süleýman patyşanyň hökümdarlygy döwründe bina edilen güýç we şöhrata garamazdan, şeýle hem Hizkiýel we Ellen Waýth arkaly ylhamyň Ysraýylyň täjiniň Babyla geçendigine degişli göni şaýatlygyna garamazdan, Ysraýyly taryhy bir patyşalyk hökmünde hasaba almaýar.

Eger-de biz ylhamlanan düşündirişi taryhyň patyşalyklaryna ulansak, onda Ysraýyly hem şol patyşalyklaryň arasynda sanamaly bolýarsy. Ysraýyl, Aşur we Müsür Injil pygamberliginiň ilkinji patyşalygy bolan Wawilondan öň gelen taryhy patyşalyklardyr. Şonuň üçin “taryhyň” dördünji patyşalygy Wawilon, başinjisi Mäd-Persiýa, altynjysy Gresiyä, ýedinjisi butparaz Rim, sekizinjisi bolsa papalyk Rim bolup, ol ýediniň içindendir, sebäbi ol butparaz Rimiň ikinji döwrüni aňladýar. Taryhyň patyşalyklary bilen hasaplanylanda, papalyk Rim sekizinjidir we ýediniň içindendir.

Danyýel ýedinji bapda Mukaddes Kitabyň pygamberligindäki patyşalyklar haýwanlar arkaly görkezilýär. Bawilon, onuň yzysüre Medo-Parsyýanyň aýysy gelen ýolbardyr. Üçünjisi, bars hökmünde Gresiyä boldy, soňra bolsa “gorkunç we elhenç”, “demir dişli” haýwan hökmünde Rim geldi. Elhenç haýwan, Danyýel ikinji bapdaky şekil bilen laýyklykda, Mukaddes Kitap pygamberliginiň dördünji patyşalygy bolan Rimdir.

Milleritler dördünji patyşalygy Rimiň özi diýip düşündiler; şonuň üçin hem olar şol elhenç haýwanyň häsiýetlerini şoňa laýyklykda düşündiler we haýwan baradaky pygamberlik häsiýetleriniň hemmesini ýönekeýje dördünji patyşalyga degişli etdiler. Olar parçanyň içinde butparaz Rim bilen papalyk Rimiň arasyndaky tapawudy gördüler, emma Injil pygamberliginiň başinji patyşalygyny görüp bilmediler, çünki olar Injil pygamberligindäki patyşalyklaryň ilkinji agzalyşyny dogry ýagdaýda özleriniň salgylanma nokady hökmünde ulandylar. Emma iki Rimiň arasyndaky tapawut şol parçanyň öz içinde bardyr; bu hem bize iki Rimiň arasyndaky tapawudy iki patyşalygy aňladýan hökmünde garamaga mümkinçilik berýär. Ýöne bu biziň garap duran meselämiz dälidir.

Şeýle diýdi: Dördünji haýwan ýer ýüzünde boljak dördünji patyşalykdyr; ol ähli patyşalyklardan üýtgeşik bolar, bütin ýeri ýuwarda, ony depeläp basar we bölek-bölek eder. Bu patyşalykdan çykan on şah bolsa, ýüze çykjak on patyşadyr; olardan soň başga biri galar, ol öňkülerden üýtgeşik bolar we üç patyşany boýun egdirer. Ol Beýik Ýokardakyňa garşy uly sözler sözlär, Beýik Ýokardakynyň mukaddeslerini yzarlar we wagtlary hem kanunlary üýtgetmegi niýet eder; olar bir wagt, wagtlar we wagtyň ýarysy dowamynda onuň eline berler. Emma höküm gurular, onuň hökmürowanlygyny elinden alarlar, ony ahyra çenli ýok etmek we bütinleý weýran etmek üçin. Daniel 7:23–26.

Danyýl ikidäki dördünji patyşalyk Rimdir. On şah pagan Rimi patyşalygyny aňladýan on milleti görkezýär, hem-de papalyk Rim 538-nji ýylda dünýäni dolandymaga geçmezinden öň şol patyşalyklaryň üçüsi aýrylar, ýagny köki bilen sogrular. Soňra sekizinji aýatda agzalýan, “adamyň gözlerine meňzeş gözleri bolan we uly sözleri sözleýän agyzly” “kiçi” “şah” peýda bolar. Eger dördünji patyşalykda on şah bar bolsa we “kiçi şah” şol üç şahy çalşyp olaryň ornuna geçmegi üçin üçüsi aýrylsa, onda şol üç şah aýrylandan soň ýedi şah galýar, we kiçi şah sekizinjidir; çünki Rim hemişe sekizinji bolup çykýar we ýediniň biridir. Bu bapda Rimiň iki tapgyry barada köp nur bar, emma biz bu ýerde diňe pygamberlik taýdan hem-de taryhy taýdan Rim sekizinji bolup çykýar we ýediniň biridir diýen hakykata ikinji şaýatlygy bermek üçin durýarys.

Sekizinji bapda biz ýedinji babyň giňeldilmegini tapýarys. Bu bap ýene-de Mukaddes Kitabyň pygamberliklerindäki patyşalyklary kesgitleýär, ýöne birinji patyşalyk bolan Wawilony agzaman geçýär, sebäbi Daniel sekizinji babyň görnüşini alanda Wawilonyň soňy örän golaýdy. Bu bapda Medo-Pars iki şahy bolan bir goç bilen aňladylyar. Gresiýa döwölüp, döwlen şol şahdan dört şah çykarýan bir şahly tekä bilen aňladylyar. Soňra Gresiýadan soň “kiçi şah” gelýär, we bu ýerde-de kiçi şah ýene Rimini aňladýar. Rim Gresiýa imperiýasynyň göni nesli bolmandygyna garamazdan, bu bölek birinji şah — Aleksandr Makedonskini aňladýan — döwlerden soň grek patyşalygyny döwlen şol dört şahyň birinden kiçi şahyň çykandygyny beýan edýär. Rim grekleriň nesli däl, emma ol dünýäni basyp almak işine Gresiýanyň sebitinden başlady, we şol manyda, şol dört şahyň birinden çykdy.

Şeýlelik bilen, sekizinji bapda ýedinji bapa degişli ikinji bir şaýatlygy tapýarys. Midiýa-Persiýanyň iki şahasy bardy, Gresiýanyň bir şahasy bardy, soň bolsa ýene dört şahasy boldy. Bu bolsa Rimiň önüsyrasynda ýedi şaha deňdir, çünki kiçi şah Gresiýanyň dört şahasyndan birinden çykypdyr. Iki üstesine bir üstesine dört deňdir ýedi; soňra Rim, ýagny kiçi şah, sekizinjidir hem-de ol şol ýediden biridir. Belläp geçmäge mynasypdyr welin, bu ýerde Rimiň grek şahalarynyň birinden çykandygyny kesgitleýän bölek, Milleriň we onuň zähmetdeşleriniň öz taryhlarynda ýüzbe-ýüz bolmaly bolan iň beýik pygamberlik delilleriniň biridir.

Şol taryhyň protestantlary Rimiň kiçi şahynyň Rim bolup bilmejekdigini berk öňe sürýärdiler, çünki pygamberlik kiçi şahyň grekleriň dört şahynyň birinden çykandygyny görkezýär. Şonuň üçin olar kiçi şahyň Beýik Aleksandryň ölüminden soň bölünen patyşalygyň taryh akymynda dowam eden Selewki patyşalarynyň biri bolan Antiýoh Epifanesi aňladýandygyny delillendirýärdiler. Bu mesele boýunça Millerit taryhynyň getirýän delili şeýle bir ulydy welin, 1843-nji ýylyň çyzgysynda protestantlaryň Danieliň kiçi şahyň grekleriň dört şahynyň birinden çykandygyny görendigi, şonuň üçin onuň Rimi aňladyp bilmejekdigi baradaky taglymatyna garşy delil beýan edilipdi, sebäbi Rim Gresiýadan gelip çykmandy. Bu delil Daniel kitabynda Rim aňladylyan ähli aýatlara täsir etdi. Protestantlaryň garaýşy, Daniel on birinji bap, on dördünji aýatdaky “halkyň talan talaňçylar” diýilýänleriň hem hökman Antiýoh Epifanesi bolmalydygyny öz içine alýardy. Şonuň üçin Milleritler chartda — Uýam Waýtyň “Rebbiň eli bilen gönükdirildi we üýtgedilmeli däl” diýip tanadan chartynda — Antiýoh Epifanese degişli salgylanmany girizdiler; bu salgylanma onuň näme üçin şol dördünji patyşalyk bolup bilmejekdigini görkezýärdi. Pygamberlik taryhynyň görnüşini Rimmi kesgitleýär, ýa-da Mesih dünýä inmänkä ýüz ýyldan hem öň ölen bir

Selewki patyşasy Mesihiň haça çüýlenişinde Oňa garşy duran güýji aňladýarmy?

Göterilip bilinjek soragyň biri şudur: eger Rim Ýewanystanyň gös-göni mirasdüşeri bolmadyk bolsa, onda näme üçin Danyýele Rim ýewan buýruklarynyň birinden çykýan ýaly görkezildi? Munuň jogaby şudur: Rimiň häkimiýete göterilmeginiň başlangyjy ozal ýewanlaryň ýerleri bolan şol sebitde başlanandyr; ýöne näme üçin pygamberlik şol görnüşde beýan edilip, şeýle bulaşyklyga ýol berildi?

Iň bolmanda bir jogap, Rim haçan ösüp galmaga başlandygyny belläp geçmegiň ähmiýetinden başga-da, Rimiň hemişe sekizinji bolup çykmagy we şol bir wagtyň özünde ýediniň biri bolmagy baradaky syr, Rimiň Gresiýanyň çägi bilen baglanyşdyrylmagy arkaly düşündirilýär; şeýlelikde, syryň Rimiň şol ýediniň biri bolýandygy baradaky esasy manysy saklanyp galýar. Bu syr şonçalyk derejede möhümdir, emma Milleritler taryhyň içindäki öz durýan nukdaýnazaryndan şol düşüňjani hiç wagt düşüňip bilmezdiler. Diňe 1843-nji ýylyň däl, eýsem 1850-nji ýylyň hem çyzgysyndaky ähli salgylanmalaryň, Hudaýyň pygamberlik Sözünde gönüden-göni beýan edilýän mowzuklaryň şekillendirmeleridigini, diňe bir salgylanmadan başga, şol salgylanmanyň bolsa Antiohus Epifanyň Mesihe garşy duran güýç dældigini nygtaýandygyny nazara alsak, çyzga edilen bu goşma örän uly ähmiýete eýedir. Adventizm öz binýadyny terk edenden soň, şu gün olaryň Daniel on birin on dördünji aýatyndaky güýjüň Rim däl-de, Antiohus Epifan diýýändiklerini görmek nähili gynandyrýjydyr! Olar indi Milleritleriň şeýle berk garşy çykan taglymatyny öwredýärler, şonuň üçinem olar şol jedeli 1843-nji ýylyň çyzgysynda görkezipsdiler!

Taryhyň patyşalyklary Rimiň sekizinji bolup ýüze çykýandygyny we ýediden biridigini görkezýär. Ýedinji bapdaky «Beňikleriň Äňryň garşy “uly sözler” aýdýan» «kiçi şahy» sekizinji bolup ýüze çykýar we ýediden biridir. Sekizinji bapdaky şahlar Rimiň sekizinji bolup ýüze çykýandygyny we ýediden biridigini görkezýär.

Indiki makalada biz Ylhamyň on ýedinji babynda şekillendirilişi ýaly häzirki zamanyň Rimi nädip sekizinji bolup çykýandygyny we ýediniň hataryndandygyny serederis. Soňra biz Daniýel kitabyňyň ikinji babyna gaýdyp, bibliýa pygamberligindäki patyşalyklar baradaky ilkinji agzalma bolan Daniýel ikiniň dört patyşalygynyň näme üçin Ylhamyň on ýedinji babyndaky sekiz patyşalyk bilen sazlaşýandygyny kesgitleäris.